

Історія наукового знання про людину свідчить про те, що певною мірою його розвиток відбувався і відбувається під знаком редуції інтелекту до рації. В результаті за межі науки і наукового пізнання як царства чистої розсудливості винесено сферу емоційних виявів. Однак поступово теоретично відтворюється справжня картина наукового пошуку, а емоційно-культурному повертається його законне місце. Очевидно, що сучасна логіка і методологія науки передбачає врахування історичних, психологічних, художніх факторів. Більше того, припускається, що наука не вичерпується двома рівнями пізнання – теоретичним і емпіричним, а може існувати й образний рівень пізнання як перехідний між ними.

У статті наголошується, що гуманітарне і фундаментальне знання є рівнозначно впливовими факторами як розумового, так і загальнокультурного розвитку особистості, адже об'єднуються у високому пориванні до гармонізації взаємовідносин людини зі світом. Презентовані ідеї щодо «олюднення» вищої освіти, виголошені визначним методологом вітчизняної освіти Семеном Гончаренком.

Ключові слова: аксіологічний потенціал, вища освіта, гуманітаризація, інтеграція, освітні пріоритети, соціально-культурна парадигма.

Стаття надійшла до редакції 02.11.2017

Прийнято до друку 23.11.2017

УДК 378.014.6 (4) (045)

Ірина Соколова

ORCID iD 0000-0003-4425-1859

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та освіти,
Маріупольський державний університет,
пр. Будівельників, 129 а,
87500 Маріуполь, Україна,
i.sokolova@mdu.in.ua

ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ ЗАПЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У запропонованій статті представлено авторське бачення Європейської моделі забезпечення якості вищої освіти. Враховуючи сучасний контекст освітньої політики, обґрунтовано основні компоненти Європейської моделі забезпечення якості вищої освіти на регіональному (європейському) рівні. Акцентовано увагу на ціннісних ознаках забезпечення якості вищої освіти, що їх увиразнюють поняттєві маркери. Конкретизовано роль суб'єктів освітньої політики і основних провайдерів вищої освіти щодо забезпечення якості; визначено і охарактеризовано інструменти прозорості (акредитація, аудит, бенчмаркінг, оцінювання, екселенс) і основні процедури забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти (європейські і національні мета-рамки кваліфікацій, результати навчання, ECTS).

Ключові слова: Європейська модель забезпечення якості; забезпечення якості; інструменти забезпечення якості; освітня політика; процедури забезпечення якості; стандарти забезпечення якості.

Вступ. Прагнення поліпшити якість вищої освіти лежить в основі Болонського процесу і протягом останніх 15 років підтверджено значними результатами в галузі забезпечення якості (ЕС/ЕАСЕА/Eurydice, 2015, р. 87). Забезпечення якості є ключовою структурною реформою у ЄПВО, що було підкреслено у Єреванському комюніке Конференції міністрів з питань вищої освіти (Yerevan Communiqué, 2015).

Аналітичні звіти Європейської асоціації університетів (ЕАУ) з узагальнюючою назвою «Тенденції» певною мірою відображають напрями

реалізації освітньої політики у ЄПВО, інформуючи суспільство про стан вищої освіти і спонукаючи академічну громаду і менеджмент швидко реагувати на зміни для підвищення якості освітніх послуг. Тенденції 2015 року показують, що 87% установ реалізують політику забезпечення якості (Quality Assurance, QA), переважна більшість – на інституційному рівні (84%), а деякі лише на рівні факультету (3%); 4% закладів вищої освіти не втілюють політику забезпечення якості, але наявні деякі форми внутрішніх процесів QA. Лише 1% респондентів повідомили про відсутність в установі

чіткої політики чи системи внутрішнього забезпечення якості (EUA Trends, 2015; Gover, Loukkola, Sursock, 2015, p. 14).

Вищенаведені аргументи актуалізують проблему забезпечення якості вищої освіти у площині аналізу європейських ініціатив і кращих інституційних практик.

Вітчизняний контекст дослідження орієнтує на осмислення таких аспектів проблеми: стандартизація і сертифікація процесів управління якістю освіти у вищому навчальному закладі (Г. Оборський, В. Гогунський, О. Савельєва), зокрема застосування Європейських стандартів групи ISO 9000 для забезпечення якості освіти у ВНЗ (Р. Кубанов), адаптація систем управління якістю освітніх організацій до контекстних змін нової версії міжнародного стандарту ISO 9001:2015 (І. Станкевич, Л. Віткін, О. Глухова), оцінювання продукту за моделлю досконалості (В. Дубровін, І. Тавлуй). У працях українських дослідників проаналізовано діяльність ЄАУ щодо реалізації міжнародних проектів з розвитку Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), підвищення якості і конкурентоспроможності університетської освіти (О. Дацко, В. Білокопитов, А. Сбруєва, Г. Хоружий, І. Чистякова).

Наукові розвідки зарубіжних дослідників проблем вищої освіти спрямовані на аналіз кращих практик забезпечення якості, до яких залучені структури і суб'єкти Болонського процесу.

Забезпечення якості стало ключовим компонентом політики вищої освіти практично в кожній країні (Blanco-Ramirez, 2014). Schindler, аналізуючи різні підходи до визначення поняттєвого поля вищої освіти, вказує на відсутність узгодженості у визначенні поняття «якості» і обґрунтовує чотири загальні концептуальні підходи до визначення поняття: якість освіти є цілеспрямованою, трансформаційною, унікальною та підзвітною (Schindler et al., 2015, p. 8). Щодо визначення категорії «індикатори якості» автор пропонує узагальнену характеристику дефініційних ознак таких груп: адміністративні індикатори; індикатори підтримки студентів; індикатори релевантності навчального змісту та компетенцій викладачів; індикатори залучення студентів до формування навчального плану, що встановлюють підвищення рівня знань, умінь, здатностей, які, у свою чергу, відкривають перспективи працевлаштування (Schindler et al., 2015, p. 5-6).

Р. Руан розглядає акредитацію як механізм забезпечення якості вищої освіти, аналізує моделі QA та вивчає концепцію якості, акцентуючи увагу на залученні студентів до внутрішньої системи забезпечення якості (2015).

Мета статті – обґрунтувати Європейську модель забезпечення якості, яка в авторському розумінні дає уявлення про сучасний контекст освітньої політики, напрямки її реалізації провайдерами вищої освіти, унаочнює інструменти та процедури забезпечення якості у ЄПВО.

Концепція дослідження визначена з урахуванням поліфункціональності базових понять, які визначають тренди розвитку вищої освіти і площини наукових розвідок, із залученням широкої джерельної бази дослідження (документи європейських організацій, аналітичні звіти тощо). Моделювання, як провідний метод нашого дослідження, спрямований на пізнання особливостей реалізації стратегії формування європейського простору вищої освіти, в якому якість є її визначальною характеристикою, а її забезпечення – фундаментальним принципом.

Поняттєві маркери: концептуальна мова Європейської моделі забезпечення якості (ЄМЗЯ).

Лінгвістичні виклики, пов'язані із створенням Європейського простору вищої освіти, уперше стали предметом дискусій на Форумі ENQA у 2006 році. Обговорення було зосереджено переважно на використанні англійської мови як «посередницької» для зрозумілої комунікації європейської спільноти.

Тематика лінгвістичного воркшопу передбачала обговорення чотирьох груп кластерів, які стосуються мови ЄПВО і Європейської концепції забезпечення якості: а. «fundamentals» (фундаментальні); b. «ethical concepts» (етичні концепти); c. «measurement» (вимірювання); d. «descriptions» (описи) (Crozier et al., 2006, p. 8-10; 19-20). Результатом жвавих дискусій стало формування ще двох кластерів, а також включення понять, які номінують об'єкти, предмети, процеси тощо за визначеними тематичними площинами кластерів: методи (E: methods), процеси і процедури (F: processes and procedures).

За результатами дискурсивного аналізу автентичних документів європейських організацій і матеріалів міжнародних форумів (2007-2017 рр.) ми також виділили поняття, які доповнюють концептуальну картину дослідження Європейської моделі забезпечення якості вищої освіти.

До кластеру «quality assurance actors» (актори забезпечення якості) ми включили такі поняття: quality assurance agencies, organisations; quality assurance authority or body; independent authority, centralised government organisation, stakeholders. Кластер «models of organisation and ownership» було доповнено поняттями: board; subcommittees, secretariat, quality assurance team, а до кластеру «Quality Assurance in practice» увійшли такі поняття: tools and methods, a pre-visit stage, a site visit, a post-visit stage.

Ключові «концепти» ЄМЗЯ – забезпечення якості, культура якості, культура забезпечення якості – увиразнюють, на наш погляд, загальне (точніше загальноєвропейське) сприйняття концептуальних положень європейської освітньої політики, педагогічної науки і інституційної практики, незважаючи на наявність окремих розбіжностей в авторських тлумаченнях.

Не вдаючись до дефініційного аналізу поняття «забезпечення якості», яке, на наш погляд, має

ознаки системно-моделюючого феномену, подамо тематичні площини уживання поняття у міжнародних і європейських документах.

«*Забезпечення якості*» (Quality Assurance, QA): систематичний огляд навчальних програм з метою забезпечення їх прийнятим стандартам освіти (UNESCO, 2010); всі відносини, об'єкти, дії та процедури, які через їх існування та використання, разом з контролем якості, забезпечують підтримку та посилюють дію відповідних академічних стандартів у рамках кожної програми (INQAANE, 2016).

Забезпечення якості слугує різноманітним цілям, підвищує рівень навчання та викладання, вибудовує довіру між зацікавленими сторонами у всіх системах вищої освіти, гармонізація їх та покращує порівнянність у ЄПВО (European Students' Union, 2015).

Теоретичними засадами формування моделі визначаємо Європейську концепцію (від лат. *conceptio* – розуміння, система) забезпечення якості вищої освіти як сукупність основних положень європейської освітньої політики щодо забезпечення якості, а також системи менеджменту якості із залученням засобів і інструментів.

У нашому розумінні, концепція інтегрує певний масив знання про європейську вищу освіту, який постійно оновлюється, з метою визначення трендів і пояснення закономірностей її розвитку. У цьому контексті слушною є думка Р. Руан про три основні фактори, що впливають на тренди забезпечення якості у міжнародній вищій освіті. По-перше, забезпечення якості є більш конкурентним і суворим, ніж будь-коли раніше. По-друге, забезпечення якості стає регіонально визнаною політикою. По-третє, існує потреба у міжнародній рамковій системі забезпечення якості з визнанням та взаємодією між країнами (Ruane, 2015).

Ми вважаємо, що Євроінтеграційні процеси наприкінці минулого – початку XXI століття стали поштовхом не тільки для розвитку ЄПВО, але й для вироблення європейської концепції якості вищої освіти.

Основою Празького комюніке Конференції міністрів, відповідальних за сферу освіти (2001), став спільний план дій всіх зацікавлених сторін у розробці загальних критеріїв забезпечення якості вищої освіти у форматі Болонського процесу. У Берліні (2003) було створено групу Є4 для розробки узгоджених стандартів, процедур та рекомендацій із забезпечення якості, яка визнана серцевинним принципом ЄПВО.

Перший варіант Стандартів і рекомендацій (European quality assurance standards and guide lines (ESG) було схвалено на конференції в Бергені у 2005 році, а нова редакція у 2015 році на Конференції міністрів, відповідальних за сферу вищої освіти, у Єрвані (Standards and Guidelines, 2015). 4 березня 2008 року у Брюсселі (Бельгія) відбулося офіційне заснування Європейського реєстру забезпечення якості.

Основні положення Європейської концепції забезпечення якості можна сформулювати так: загальні і узгоджені підходи щодо формування системи забезпечення якості на основі пануючих у XXI ст. соціокультурних і освітніх парадигм, концепцій, підходів; визначені пріоритети розвитку вищої освіти у постіндустріальному суспільстві знань; розроблені стандарти і рекомендації відповідно до провідних принципів забезпечення якості в якості базових цінностей вищої освіти; структурно і організаційно оформлені інституції, що розробляють стандарти, супроводжують діяльність уповноважених органів і стейкхолдерів; визначені механізми і інструменти реалізації загальноєвропейської політики щодо забезпечення якості.

Забезпечення якості перебуває у постійній зміні, оскільки має реагувати на більш широкі результати у вищій освіті та на потреби установ та програм, на які вона спрямовується. Незважаючи на розмаїття підходів, різні національні контексти, рівні зрілості освітніх систем, у європейських країнах можна виділити деякі загальні риси. До них належать підвищений рівень уваги до інституційного (внутрішнього) забезпечення якості та створення культури якості; посилення впливу стейкхолдерів; збільшення інтересу до «міжнародного виміру» якості вищої освіти, наприклад, через залучення міжнародних рецензентів (Wächter et. al, 2015, p. 47).

Основні провайдери вищої освіти і суб'єкти забезпечення якості. Сучасна європейська регіональна освітня політика протягом 1999-2017 років здійснюється в рамках освітніх ініціатив провідних політичних організацій країн Європейського Союзу (Європарламенту, Ради Європи), а також групи супроводу Болонського процесу (BFUG). Основними функціями BFUG за рішенням Берлінської Конференції (2003) є розробка і реалізація програм між Конференціями очільників міністерств освіти; координація і моніторинг процесу імплементації Болонських реформ на міжнародному та національному рівнях.

Активними суб'єктами забезпечення якості є Європейська асоціація національних студентських союзів (ESIB), Європейська асоціація вищих навчальних закладів (EURASHE), Європейська асоціація із забезпечення якості вищої освіти (ENQA), членами якої є 87 національних агенцій із 39 країн.

Європейська Асоціація університетів (European University Association – EUA) (ЕАУ) представляє інтереси 835 членів – університетів і конференцій ректорів у 47 країнах Європи (Annual report 2015, 2016, p. 30); відіграє вирішальну роль у гармонізації Європейського простору вищої освіти і є платформою для обміну ідеями та передовим досвідом університетської освіти.

З часу свого створення ЕАУ бере активну участь у європейських і міжнародних дискусіях з проблем вищої освіти для вироблення узгодженої стратегії забезпечення якості вищої освіти. За-

значимо ключові принципи формування культури якості у європейських університетах: головну відповідальність за забезпечення якості покладено на університети; інституціональний менеджмент якості вимагає комплексного підходу; якість є контекстною; кінцева мета внутрішнього і зовнішнього забезпечення якості полягає у підвищенні якості і зміцненні довіри між усіма стейкхолдерами (EUA Policy Statement, 2010).

Європейська студентська спілка (ESU) – це парасолькова організація, членами якої є 45 національних спілок студентів (NUS) з 38 країн. Контекст пріоритетів діяльності організації у сфері забезпечення якості вищої освіти можна визначити так: усунення перешкод щодо вступу та завершення навчання у закладах освіти, сприяння прогресу здобувачів вищої освіти, упровадження студентоцентрованого навчання, справедливе оцінювання студентів (ESU Activity report 2015, 2016).

Протягом 2006-2016 років за ініціативи ЄАУ та спільної участі «Групи Е4» (ENQA, ESU, EUA, EURASHE) проводяться Європейські форуми із забезпечення якості (у подальшому EQAF) для розширення рамок діалогу на національному і європейському рівнях у контексті мінливих змін ландшафту ЄПВО.

Європейська асоціація вищих навчальних закладів (ЄАВНЗ/EURASHE) була заснована у 1990 р. як неурядова міжнародна організація, до складу якої входять національні й професійні асоціації коледжів, політехнічних інститутів та окремі організації, пов'язані із професійною вищою освітою. Діяльність EURASHE спрямована на захист інтересів інституцій вищої професійної освіти та неперервне підвищення її значущості та якості як у країнах ЄС, так і в інших європейських державах (EURASHE, 2016).

У складі Асоціації діють п'ять робочих груп, одна з яких опікується питаннями забезпечення якості. Керуючись Європейськими стандартами і рекомендаціями (ESG, 2005, 2015), Робоча група супроводжує діяльність BFUG, яка стосується забезпечення якості та прозорості процедур між Конференціями міністрів; організовує та проводить тематичні заходи EURASHE; здійснює інформаційне забезпечення групи Е4; проводить консультації стосовно офіційної політики ЄС щодо забезпечення якості, а також залучається до експертної і проектної діяльності.

Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти (ENQA, 2012) сприяє європейській співпраці у сфері забезпечення якості у вищій освіті та поширює інформацію про кращі національні та інституційні практики між своїми членами та зацікавленими сторонами, заохочуючи у такій спосіб до європейських цінностей щодо забезпечення якості.

У 2015 році був прийнятий Другий стратегічний план діяльності ENQA на 2016-2020 роки. Визначаючи різноманітність систем вищої освіти та підходів до забезпечення якості, ENQA визначило ключові

цінності, які покладено в основу діяльності (ENQA Strategic plan, 2015): прозорість (політики, процедур та критеріїв для прийняття рішень, підготовки звітів); незалежність (пропагує операційну незалежність агенцій з якості та підтримує автономію закладів вищої освіти); співпраця (працює на основі консультацій зі своїми членами та філіями, європейськими партнерами та іншими асоціаціями); цілісність і чесність (діє справедливо, неупереджено, об'єктивно і професійно).

Європейська агенція із забезпечення якості (EQAA) є першою міжнародною агенцією, що пропонує інституційну акредитацію, акредитацію окремих навчальних програм та інших кваліфікацій. Визнаючи забезпечення якості як незамінний інструмент для постійного підвищення якості, EQAA основу увагу приділяє розвитку і подальшому удосконаленню культури якості в університетах і інших ВНЗ, враховуючи внутрішнє і зовнішнє середовище (European Association for Quality Assurance in Higher Education, 2009).

Міжнародна мережа агенцій із забезпечення якості у вищій освіті (INQAANE) – це всесвітня асоціація, членами якої є понад 200 організацій, які працюють у галузі теорії та практики забезпечення якості вищої освіти. Одним з основних завдань INQAANE є розробка та підтримка стандартів професійної практики у сфері забезпечення якості.

Перший варіант документу «Керівництва з належної практики у сфері забезпечення якості» (GGP) був опублікований у 2003 році. У 2006 та 2016 роках рекомендації INQAANE щодо належної практики були переглянуті і доповнені. Рекомендації NQAANE (GGP 2016) розвинуті навколо чотирьох ключових позицій: 1. Зовнішня агенція із забезпечення якості (EQAA): прозорість, відповідальність та ресурси. 2. Вищі навчальні заклади та EQAA: відносини, стандарти та внутрішні огляди. 3. EQAA огляд інституцій: оцінка, рішення та апеляції. 4. Зовнішня діяльність: співпраця з іншими агенціями та транснаціональна / транскордонна освіта (INQAANE Guidelines, 2016, р. 5-7).

Інструменти забезпечення та прозорості якості вищої освіти. У Європейській моделі ми визначили такі *інструменти забезпечення якості вищої освіти*: оцінювання (evaluation), акредитація (accreditation), аудит (audit), бенчмаркінг (benchmarking), екселенс (excellence).

Акредитація є процесом, за допомогою якого державний чи недержавний орган оцінює якість інституції з вищої освіти в цілому чи спеціальної освітньої програми для офіційного визнання її як такою, що відповідає певним заздалегідь визначеним мінімальним критеріям або стандартам (Vl seanu, 2004, р. 19).

Європейський консорціум з акредитації в галузі вищої освіти (ECA) є проектною організацією, заснованою у 2003 році. Основна діяльність ECA здійснюється у таких робочих групах: взаємне визнання і спільні програми, інновації у забезпеченні якості

і акредитації, інформаційні стратегії а також у групі сертифікації.

«Кодекс зразкової практики» (2004) ЕСА містить 17 стандартів задля забезпечення прозорості для політиків, уряду, інших стейкхолдерів. Стандарти визначають необхідні вимоги до акредитації організацій, гарантують надійність процедури акредитації вищих навчальних закладів, слугують в якості критеріїв для зовнішнього оцінювання діяльності членів консорціуму.

У 2005 році в Дубліні ЕСА затвердили «Принципи ЕСА щодо обрання експертів (ЕСА principles for the selection of experts, 2005), які ґрунтуються на Кодексі зразкової практики Європейського консорціуму. На пленарному засіданні ЕСА в Берліні 2007 року було затверджено дві групи принципів щодо проведення процедури акредитації спільних програм, які визначають порядок обміну інформацією та прозорість; склад експертної комісії; процес оцінювання, рішення про акредитацію, упровадження нових спільних програм.

Оцінювання – це загальноприйнятий процес систематичного та критичного аналізу, що веде до визначення та / або надання рекомендацій стосовно якості вищого навчального закладу або програми. Оцінювання здійснюється через внутрішні або зовнішні процедури. У Сполученому Королівстві оцінювання також називають оглядом (перевіркою) (Vl sceanu, 2004, p. 37).

Оцінювання навчальної дисципліни спрямовано на визначення його якості, як правило, у всіх освітніх програмах, де викладається дисципліна. Оцінювання програми зосереджено на діяльності в рамках навчальної програми, яка в цьому контексті визначається як навчання, що веде до отримання формального ступеня. Оцінювання установи стосується усіх видів діяльності, тобто організації, фінансування, управління, оснащення, навчання та досліджень (ENQA, 2012, p. 14).

Бенчмаркінг є поліфункціональним поняттям. На нашу думку, множинність варіантів його розгортання суб'єктами вищої освіти та забезпечення якості відображено у дефініційних ознаках поняття. Бенчмаркінг розглядають як: стандартизований спосіб збору та упорядкування операційних даних для проведення процедури порівняння відповідних показників діяльності установ або програм, як правило, з метою визначення належної практики, діагностики проблем та визначення напрямків покращення; діагностичний інструментарій, інструмент самовдосконалення (забезпечення якості), який дозволяє визначати поточну ефективність організації (програми) та способи щодо її поліпшення; відкриту та спільну оцінку послуг та процесів з метою вивчення належної практики (Vl sceanu, 2004, p. 25-26); добровільний процес самооцінки і самовдосконалення шляхом систематичного та спільного порівняння практики і продуктивності з аналогічними установами (ESMU, 2008, p. 35.). Бенчмаркінг вважається

дорогим і вимогливим інструментом, тому його варто використовувати тільки для стратегічно важливих питань (Sels & Hooge, 2012, p. 41).

До проекту з дослідження бенчмаркінгу, яке фінансувалося ЕС (EU-funded benchmarking project), було залучено 41 європейський університет, які було поділено на 4 групи, враховуючи особливості управління, організації навчання протягом життя, зміни у навчальних програмах, співробітництво інституцій з підприємствами. Результатом проекту стало методичне керівництво Європейського центру зі стратегічного менеджменту університетів (ESMU) під назвою «Бенчмаркінг європейської вищої освіти» (ESMU, 2010).

Не ставлячи за мету проводити ґрунтовний контекстуальний аналіз поняття «досконалість» (*excellence*), пошлемося на думку і висновки фахівців, які також вважають це поняття багатовимірним. Досконалість може бути ідентифікованою на рівні установи, факультету, кафедри або персоналу; може бути застосованою у контексті безлічі різних функцій ВНЗ. Це відноситься до управління та надання послуг, результатів навчання і дослідження. Абсолютно ясно, що досконалість є очікуванням і метою (Brusoni, 2014, p. 14).

Досконалість може бути відчутною реальністю, постійним рухом або просто горизонтом. Іншими словами, досконалість може бути певною комбінацією входів і виходів (навіть вимірних у кількостях), культури використання вхідних даних та циклічного прогресу для досягнення кращих результатів (*ethos*) або списку очікуваних цілей (досягнутих чи не досягнутих) (Wächter, 2015).

Інституційна програма оцінки якості (Institutional Evaluation Programme, IEP) є незалежною програмою ЄАУ, яка спрямована на підтримку і подальший розвиток установ, їх стратегічне управління та формування внутрішньої культури якості.

З часу створення програми (у 1994 році) близько 400 видів оцінок були проведені в 45 країнах Європи й усьому світі, що робить методіку IEP однією з кращих і найбільш широко використовуваних серед сучасних міжнародних програм оцінки на рівні європейської освіти в університетах (IEP, 2015).

Подамо тут контекст Інституційної програми оцінки якості. Комплексні оцінки IEP враховують конкретні цілі і профіль закладу освіти, акцентуючи на всеосяжності процесу самооцінки та інституційної самопізнання. Поліпшено-орієнтований підхід, який активно підтримує установа у виконанні своєї місії, незалежно від урядів або інших державних органів, не є орієнтованим у бік акредитації або рейтингу. Європейський фокус означає врахування поточних подій в галузі вищої освіти, такі, як прийняття Стандартів і рекомендації щодо забезпечення якості у ЄПВО, спільну діяльність з міжнародними експертними групами. Наявність інституційної оцінки має стратегічне значення для установи. Некомерційна основа процесу оцінювання, реєстрацій-

ний внесок тільки покриває витрати на проведення процедури.

До *інструментів прозорості стандартів* забезпечення якості ми відносимо Європейську рамку кваліфікацій (EQF), яка гармонізована із національними рамками кваліфікацій; результати навчання здобувачів вищої освіти (LO); Європейську кредитно-трансферну накопичувальну систему (ECTS).

EQF розроблено як мета-структуру, що покликана сприяти зв'язкам між національними кваліфікаційними рамками і веде до прозорості присудження кваліфікацій та наукових ступенів (The EQF for LLL, 2011).

ECTS було започатковано у 1989 році в рамках програми Еразмус як спосіб переведення кредитів, отриманих студентами у ВНЗ за кордоном, у кредити, необхідні для здобуття академічного ступеню у національному навчальному закладі.

Поступово ECTS розширила своє цільове призначення. У сучасній системі вищої освіти ECTS визначає навчальне навантаження та досягнуті результати опанування освітньої програми; є інструментом для накопичення кредитів; допомагає у розробці, описі програм, дозволяє інтегрувати різні

типи навчання у перспективі безперервного навчання, а також полегшує академічну мобільність студентів і процедури визнання кваліфікації та періодів навчання.

Висновки. Поняття «європейська модель забезпечення якості» (ЄМЗЯ), уведене до освітнього і наукового дискурсу у XXI столітті, засвідчує сучасну філософію освіти й задає нову теоретико-методологічну перспективу дослідження проблеми якості вищої освіти. Європейська модель забезпечення якості вищої освіти відбиває всі характеристики, властиві, ознаки, а також надає інформацію про процес управління якістю на наддержавному, національному та інституціональних рівнях вищої освіти із залученням провайдерів і стейхолдерів.

У нашому дослідженні модель – це описовий аналог європейської системи процесу і прогнозованого результату (формування культури якості), що у формалізованих функціях відтворює процедури, інструменти прозорості для внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості вищої освіти у ЄПВО. Дослідження проблеми формування культури якості у Європейському просторі вищої освіти стане предметом наших подальших розвідок.

References

- Annual report 2015* (2016). European University Association. Editing: Jessica Carter. Retrieved from <http://www.eua.be> (eng).
- Blanco–Ramirez, G. (2014). International accreditation as global position taking: An empirical exploration of U.S. accreditation in Mexico. *Higher Education*, 69 (3), 361–374. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1007/s10734-014-9780-7> (eng).
- Brusoni, Manuela, et al. (2014). *The Concept of Excellence in Higher Education : Technical report*. Belgium: ENQA AISBL, Brussels, Belgium, 41. Retrieved from <http://www.enqa.eu/index.php/publications/>, doi:10.13140/RG.2.1.2146.7683 (eng).
- Crozier, F., et al. (2006). *Terminology of quality assurance: towards shared European values?* European Association for Quality Assurance in Higher Education 2006, Helsinki (eng).
- ECA Principles for the Selection of Experts* (2005). Dublin. Retrieved from <http://ecahe.eu/> (eng).
- ENQA (2015). *Strategic plan 2016–2020*. Retrieved from <http://www.enqa.eu/index.php/about-enqa/strategic-plan-2016-2020/> (eng).
- ENQA (2012). *Quality Procedures in the European higher education area and Beyond – Visions for the future*. (Third ENQA survey, Occasional papers 18). Brussels: ENQA (eng).
- ESMU (2010). *Benchmarking in European Higher Education: A University Benchmarking Handbook* (Brussels, ESMU) (eng).
- ESU Activity report 2015 (2016). Alexandra Antonescu (Ed.). Brussels. Retrieved from: <https://www.esu-online.org/?publication=activity-report-2015> (eng).
- EUA (2010). *Policy Statement on Quality and Quality Assurance in the EHEA*. Retrieved from <http://www.eua.be/Libraries/publications-homepage-list/EUA-QA-Policy-2010.pdf?sfvrsn=4> (eng).
- European Association for Quality Assurance in Higher Education*. (2009). Helsinki, 3rd edition. Retrieved from <http://www.enqa.eu/> (eng).
- European Centre for Strategic Management of Universities (ESMU) (2008). *Benchmarking in European Higher Education. A Practical Guide* (Brussels, ESMU) (eng).
- European Commission/EACEA/Eurydice. (2015). *The European Higher Education Area in 2015: Bologna Process Implementation Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union (eng).
- European Association of Institutions in Higher Education (EURASHE). Policy*. Retrieved from <http://www.eurashe.eu/policy/> (eng).
- Gover, A., Loukkola, T., & Surssock, A. (2015). *ESG Part 1: Are Universities Ready?* – Retrieved from http://www.eua.be/Libraries/publications-homepage-list/eua_occ_papers_esg_web (eng).
- Institutional evaluation programme. A tool for strategic change. Supporting continuous improvement* (2015). IEP EUA-Institutional Evaluation Programme. Retrieved from <http://www.eua.be/iep> (eng).

- INQAAHE (2016). Guidelines of Good Practice. (2016 revised version). Retrieved from <http://www.inqaahe.org/sites/default/files/GGP2016.pdf> (eng).
- Ryan, P. (2015). Quality assurance in higher education: A review of literature. *Higher Learning Research Communications*, 5(4). Retrieved from <http://dx.doi.org/10.18870/hlrc.v5i4.257> (eng).
- Schindler, L., Puls-Elvidge, S., Welzant, H., & Crawford, L. (2015). Definitions of quality in higher education: A synthesis of the literature. *Higher Learning Research Communications*, 5 (3), 3-13. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.18870/hlrc.v5i3> (eng).
- Sels, H., & Hooge, N. (2012). Benchmarking - An appropriate tool for decision-making and improving or just another hype? *How does quality assurance make a difference?* 22-24 November, Tallinn University, Estonia (eng).
- Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)* (2015). Brussels, Belgium (eng).
- The European Qualifications Framework for LLL* (2011). Retrieved from http://ec.europa.eu/education/pub/pdf/general/eqf/leaflet_en.pdf (eng).
- Trends 2015: Learning and Teaching in European Universities* (2015) / by Andree Sursocce, EUA (eng).
- UNESCO (2010). *Quality Assurance and Recognition. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*. Retrieved from <http://www.unesco.org/en/higher-education/quality-assurance-and-recognition> (eng).
- Vlăsceanu, L., et al. (2004). *Quality Assurance and Accreditation: A Glossary of Basic Terms and Definitions Bucharest*. UNESCO-CEPES (eng).
- Wächter, B. et. al. (2015). *University quality indicators: A critical assessment. Study*. European Parliament. doi:10.2861/426164_QA-02-15-583-EN-N141 (eng).
- Yerevan Communiqué (2015). *Final version. Conference of Ministers responsible for higher education, Yerevan, 14-15 May*. Retrieved from <https://www.ehea.info/cid101764/ministerial-conference-yerevan-2015.html> (eng).

ЕВРОПЕЙСКАЯ МОДЕЛЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КАЧЕСТВА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Соколова Ирина, доктор педагогических наук, профессор, профессор кафедры педагогики и образования, Мариупольский государственный университет, пр. Строителей, 129 а, 87500 Мариуполь, Украина, i.sokolova@mdu.in.ua

В предлагаемой статье описано авторское видение Европейской модели обеспечения качества высшего образования. Учитывая современный контекст образовательной политики, обоснованы основные компоненты европейской модели обеспечения качества высшего образования на региональном (европейском) уровне. Акцентировано внимание на ценностных признаках качества высшего образования, которые подчеркивают понятийные маркеры. Конкретизированы роль субъектов образовательной политики и основных провайдеров высшего образования по обеспечению качества, определены и охарактеризованы инструменты прозрачности (аккредитация, аудит, бенчмаркинг, оценки, экселенс) и основные процедуры обеспечения качества в европейском пространстве высшего образования (европейские и национальные мета-рамки квалификаций, результаты обучения, ЕКТС).

Ключевые слова: инструменты обеспечения качества; модель обеспечения качества; обеспечение качества; образовательная политика; процедуры обеспечения качества; стандарты качества.

THE EUROPEAN MODEL OF QUALITY ASSURANCE IN HIGHER EDUCATION

Sokolova Iryna, EdD, Professor, Professor of the Department of Pedagogy and Education, Mariupol State University, 129 a Budivelnkyiv Ave., 87500 Mariupol, Ukraine, i.sokolova@mdu.in.ua

The Bologna Reform Process brought a wide range of quality concerns into the central arena of higher education discourse. As quality assurance is a key structural reform in the EHEA, there is a need for a common framework for a quality assurance model. Quality Assurance processes were supposed to support an increased institutional attention. The proposed article describes the author's vision of the European model of quality assurance in higher education. This paper has presented an overview and a brief literature review of the main aspects related to quality assurance in higher education. Taking into account the historical and contemporary context of educational policy, the main components of the European model of quality assurance in higher education are substantiated at the regional (European) level. The emphasis is on the value indicators of the quality assurance of higher education, as evidenced by conceptual markers.

The role of actors in shaping education policy in relation to the formation of a culture of quality has been specified. It is determined the impact of the BFUG, ENQA, ESU, EUA, EURASHE in shaping European quality assurance through the development of educational policy and decision-conceptual documents. Key institutional stakeholders

carry out a variety of activities that are underpinned by the belief that the main responsibility for quality assurance lies within higher education institutions. Transparency instruments (accreditation, audit, benchmarking, evaluation, excellence) have been identified and characterized in the paper. This paper outlines the main quality assurance procedures in the European educational and scientific area (the European and national qualifications frameworks, learning outcomes, ECTS).

From the material presented in this paper, the following theme may require further attention: examining Quality Culture according to the European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the Higher Education Area.

Key words: educational policy; quality assurance model; quality assurance procedures; quality assurance tools; quality assurance; quality standards.

Стаття надійшла до редакції 17.11.2017

Прийнято до друку 23.11.2017

УДК 377.014:005.6

Ганна Іванюк

ORCID iD 0000-0001-7758-5121

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та психології,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, 04053 Київ, Україна
h.ivaniuk@kubg.edu.ua

НОВА СТРАТЕГІЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР

У статті висвітлено окремі аспекти нової стратегії професійно-педагогічної освіти, що зумовлені зовнішніми, внутрішніми викликами й розбудовою освітнього простору України в контексті європейського виміру. Розкрито зовнішні та внутрішні виклики, що зумовлюють зміни стратегій професійно-педагогічної освіти; провідні цінності та тенденції модернізації професійно-педагогічної освіти. Подано досвід упровадження нової стратегії професійно-педагогічної освіти у вищих навчальних закладах України. Обґрунтовано основні підходи до реалізації нової стратегії професійно-педагогічної освіти, а саме: особистісно зорієнтований, діяльнісний, варіативний.

Ключові слова: європейський вимір; нова стратегія; освітній простір, освітнє середовище; професійно-педагогічна освіта; тенденції.

Вступ. Швидкі соціально-економічні зміни в глобалізованому світі зумовлюють вироблення нових стратегій навчання й виховання молодого покоління. Відтак закономірністю є потреба уточнення нових завдань освіти загалом і професійно-педагогічної зокрема. Насамперед важливо окреслити стратегії педагогічної освіти у сучасному науковому дискурсі.

Зауважимо, що широкомасштабні зміни в європейському освітньому просторі зумовлені суспільними запитами щодо підготовки молодого покоління, готового жити в інтегрованій системі загальноєвропейського співробітництва, обміну інформацією й продуктами людської праці, мережевої партнерської проектної діяльності на різних рівнях: соціальної спільності (громад), національному, міжнародному.

Європейський вимір в освіті розглядаємо як систему цілей, завдань щодо формування особистості – громадянина, професіонала нового типу. Осередям цього виміру є людина, як найвища цінність. Освіта людини, професіонала європейського типу ґрунтується на пріоритетах цінностей, а саме: терпимості, плюралізму, культурного осердя спільнот, критичного усвідомлення історичного минулого й творення майбутнього, прав і свобод людини.

Безперечно ми свідомі того, що в сучасному глобальному вимірі важливим є поступ технологічної культури. Вона є складовою загальної культури людства й визначає зміни щодо стратегій підготовки молодого покоління до життя. Завдання освіти (педагогічної), полягає в створенні системи підготовки педагогічних кадрів для навчальних